

Anouk Vanelderen & Maria Haeck
Hogeschool PXL
Contact: Marie.haeck@pxl.be
Anouk.vanelderen@pxl.be

De kracht van taal: Hoe Hogeschool PXL taalcompetentie integreert in het hoger onderwijs

1. Inleiding

Taal vormt een belangrijk fundament in de huidige samenleving. Bovendien is taal een krachtig bindmiddel: taal maakt communicatie mogelijk, doet wederzijds begrip ontstaan en versterkt de samenhang tussen mensen. De belangrijke rol die taal in de samenleving speelt, onderstreept het belang van taalcompetentie (Vanhooren & Wulftange 2022). Ook de kansen op de arbeidsmarkt en het adequaat kunnen functioneren in een professionele context worden in grote mate bepaald door het niveau van taalvaardigheid (Backus 2002). Werken aan taalcompetentie in hoger onderwijs is dus essentieel. Een taalbeleid om opleidingen hierrond handvaten te geven, is onontbeerlijk.

2. Taalbeleid @Hogeschool PXL

2.1 Een hogeschoolbreed talenbeleid

Hogeschool PXL heeft in 2022, onder andere op basis van het kader ‘Taalcompetent in het Hoger onderwijs’ (Vanhooren & Wulftange 2022), een inclusief integraal hogeschoolbreed talenbeleid uitgewerkt, waarbij taal verweven zit in het hele curriculum, zowel in de inhoudelijke als in de hogeschoolbrede leerlijnen (Van den Branden & Verhelst 2011). Een opleidingsspecifiek talenbeleid, geconcretiseerd in een taalactieplan per opleiding, vloeit hieruit voort en is beroepsspecifiek uitgewerkt en praktisch van aard voor docenten. Het doel is om initiatieven te nemen die de maximale ontwikkelingskansen van elke student optimaliseren (Van den Branden & De Wachter 2019). Daarbij is een voortdurende aandacht voor het taalgebruik van iedereen, niet enkel in het curriculum, maar ook in het dagelijks functioneren als taalgebruiker, belangrijk.

Het talenbeleid van Hogeschool PXL wordt vormgegeven vanuit verschillende invalshoeken: missie, visie, aanbod en opbrengsten. Het is een samenhangend geheel van

elementen die goed taalonderwijs weergeven. De onderdelen beïnvloeden elkaar en zijn op elkaar afgestemd. We kiezen voor de term ‘talenbeleid’, omdat taalbeleid in het hoger onderwijs in toenemende mate meertalig is (Van den Branden & De Wachter 2019). De plannen om meertaligheid en (taal)technologie nog explicieter op te nemen liggen klaar voor 2026, wanneer een update van het talenbeleid voorzien is.

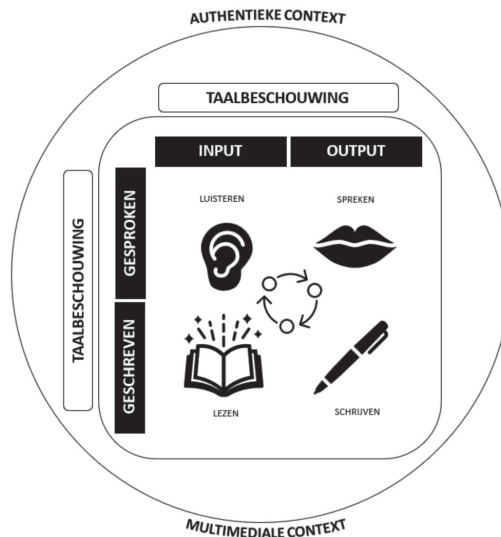
Het beleid voorziet professionalisering voor lectoren om via taalkrachtig onderwijs de studiegerelateerde en professionele taalcompetenties te bevorderen. Om deze visie te kunnen waarmaken, is het nodig dat elke lector de verantwoordelijkheid neemt om de student te ondersteunen bij het verwerven van de noodzakelijke studiegerelateerde en professionele talige competenties (Van Hoyweghen e.a. 2010; Leuridan e.a. 2019), en de student tijdig weet te verwijzen naar remediëring omtrent basale taalvaardigheid.

2.2 Bewustwording van taal en de eigen taalcompetentie van bij de start

Het bewustzijn van het belang van taal en van de eigen taalcompetentie proberen we te stimuleren door middel van een taaltest die alle studenten afleggen bij de start van hun opleiding. Elke student krijgt een individueel rapport waaruit het niveau van taalcompetentie blijkt. We stimuleren opleidingen om een collectieve terugkoppeling te doen over de taaltest, om duidelijk te maken wat de taaltest betekent. Zo kunnen studenten reflecteren op hun eigen taalcompetentie, zien waar nog groei nodig is om goed te kunnen functioneren in de opleiding en eventueel de nodige (taal)remediëring volgen. De taaltest en de terugkoppeling laten eveneens het belang van taal in het hoger onderwijs zien, zoals het antwoorden op examenvragen, het beluisteren van een hoorcollege, het schrijven van een paper of het lezen van een handboek. Na de eerste examenresultaten vindt in het oriënteringstraject een tweede meting plaats, aan de hand van de studieresultaten. Op basis van al deze informatie krijgt elke student een individueel begeleidingsadvies. Tijdens dit individueel gesprek wordt eveneens teruggegrepen naar de resultaten van de taaltest.

2.3 Begrijpen, doelgericht verwerken en adequaat communiceren in het curriculum

De andere drie elementen van het kader ‘Taalcompetent Hoger Onderwijs’ vatten wij samen door een geïntegreerde benadering van taal toe te passen in onze visie op taal.

Figuur 1 – Een geïntegreerde benadering van taal.

Taalcompetenties kunnen onderverdeeld worden in twee dimensies: ‘input-output van taal’ en ‘gesproken-geschreven taal’. Dit resulteert in vier taaldomeinen: luisteren, spreken, lezen en schrijven. Deze vier taaldomeinen zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden in functionele contexten. Deze taaldomeinen zijn bijgevolg altijd geïntegreerd en kunnen zelden los van elkaar gezien worden. De cirkel in het midden van Figuur 1 geeft dit duidelijk weer. Daarenboven worden deze expliciete talige competenties in een authentieke (multimediale) context nog verrijkt met talige en andere soft skills. Taalbeschouwing fungeert als basis voor het correcte gebruik van deze vier taaldomeinen. Bij taalbeschouwing gaat het om de kennis van zinsontleding, die ten dienste staat van correcte werkwoordspelling, en om termen en concepten die men nodig heeft om over mondelinge en schriftelijke fenomenen van gedachten te wisselen (Van den Branden 2015).

Zoals hierboven geschreven, vullen we de taaldomeinen aan met talige en andere soft skills in onze drie hogeschoolbrede leerlijnen – intercultureel en internationaal handelen, onderzoekend handelen en ondernemend handelen – die in elke opleiding zijn ingebed. Deze taaldomeinen kunnen verder inge oefend worden in deze talige soft skills. Hogeschool PXL kiest er dan ook voor om in de drie hogeschoolbrede leerlijnen competenties te integreren die in functie staan van de ontwikkeling van taal in de ruime zin van het woord. Deze competenties zijn – samen met soft skills – terug te vinden in ‘het PXL soft skill kader’. Elke opleiding maakt uit dit kader gerichte keuzes die aansluiten bij haar missie en visie, en passen bij haar finaliteit, de opleidings specifieke leerresultaten van de opleiding, naast de door de hogeschool verplichte soft skills.

In een interculturele en internationale context is communicatie een krachtig middel om de interactie tussen mensen op elkaar af te stemmen. Communicatie heeft hier als doel te verbinden. Belangrijk daarbij is dat je verschillende communicatiestijlen en talen kunt hanteren. Communicatie in een internationale en interculturele context brengt ook een aantal uitdagingen met zich mee, vooral wat betreft het afstemmen van de communicatie op de doelgroep. Het gebruik van media kan ondersteunend zijn in de communicatie of de communicatie net bemoeilijken. Doelgericht en verantwoordelijk omgaan met diverse mediaplatformen verdient daarbij extra aandacht en wordt gezien als een essentiële global competence om te kunnen leven en werken in een superdiverse maatschappij. Voor deze leerlijn gelden volgende talige soft skills uit het soft skill kader: een gesprek voeren, overleggen en conflict hanteren.

Een ondernemend persoon is in staat om ideeën in acties om te zetten. Ook hier speelt communicatie een essentiële rol. Een belangrijk doel van communicatie in de leerlijn ‘ondernemend handelen’ is het overtuigen van anderen door te enthousiasmeren, te mobiliseren en te onderhandelen. Communicatie is ook belangrijk bij het uitbouwen van een netwerk. Het doordacht creëren en delen van informatie via media – niet in het minst via digitale media – draagt bij aan de overtuigingskracht die nodig is om de impact van het ondernemend handelen te vergroten. Ondernemend handelen vindt plaats in een superdiverse en internationale context. Het adequaat inschatten van en zich aanpassen aan de doelgroep is dus essentieel. Voor deze leerlijn gelden volgende talige soft skills uit het soft skill kader: presenteren, argumenteren, vergaderen en adviseren.

In de leerlijn ‘onderzoekend handelen’ wordt toegewerkt naar het op integratieniveau aantonen van onderzoekscompetenties die per definitie niet los te koppelen zijn van taalvaardigheid. Talige vaardigheden spelen een belangrijke rol in het raadplegen van bronnen en het analyseren van teksten. Ook in het verwoorden van het onderzoeksproces en de onderzoeksresultaten – via het rapporteren en presenteren – én bij het adviseren zijn communicatieve vaardigheden essentieel. Communicatie heeft hier vooral als doel te informeren. Naast informeren is overtuigen ook een communicatief doel in deze leerlijn. De student moet de toehoorders bij de verdediging kunnen overtuigen door vlot te argumenteren waarom bepaalde keuzes werden gemaakt. Het kunnen ‘wetenschappelijk’ communiceren vergt, naast het gebruik van het juiste taalregister, ook het correct gebruik van grafieken, charts, tabellen, enz., en de gepaste keuze van media. Het doelpubliek betreft experts uit het werkveld, maar ook toehoorders en lezers met minder expertise. Verder zijn soft skills zoals kritische houding, integere houding, holistisch denken en creatief en innovatief denken verbonden aan deze leerlijn als onderzoekende houding.

Om deze competenties in te oefenen zijn talige taken, gelinkt aan het afstudeerprofiel van een student, onontbeerlijk. Elke opleiding heeft namelijk sowieso al talige taken, zoals schrijf- en spreektaken, geïntegreerd in het curriculum, ook buiten een

opleidingsonderdeel met taal als focus, maar die moeten vaak nog op elkaar worden afgestemd. Door deze talige taken in kaart te brengen aan de hand van een aantal criteria zoals frequentie en aard, graduele en consistente opbouw, doelstellingen in de ECTS-fiche, opdrachtomschrijving, beoordelingscriteria en feedback, leggen we overlappingsen en hiaten bloot. Op deze manier kunnen we ook een verticale en horizontale opbouw garanderen. Verticaal betekent dat er elk jaar meer en moeilijkere taaltaken worden aangeboden. Horizontaal betekent dat de samenhang van vakken waarin taalvaardigheid aan bod komt, helder is binnen eenzelfde opleidingsfase. Talige taken zijn gelinkt aan de taaldomeinen, maar evenzeer aan de talige competenties. Een voorbeeld hiervan is het schrijven van een laboverslag. Dit combineert schrijven met bijvoorbeeld de competentie argumenteren.

Op deze manier garanderen we eveneens dat door een combinatie van talige taken en talige competenties studenten voorbereid zijn op het schrijven en presenteren van een bachelorproef. Studenten oefenen stapsgewijs (academisch) taalgebruik, zoals het hanteren van academische woordenschat en vakjargon, het inzetten van een kritische houding om een logisch geheel te presenteren en bronnenonderzoek.

2.4 Taal doorheen het curriculum

Taal doorheen het curriculum kan enkel effectief zijn met adequate begeleiding zowel bij de talige taken, talige competenties als bij alle andere opleidingsonderdelen waar taal niet expliciet aan bod komt. Taalontwikkelen lesgeven is bijgevolg een manier van lesgeven waarin elke lector – ook de niet-tallector – nadrukkelijk een rol speelt in het stimuleren en begeleiden van het proces van de taalontwikkeling van studenten. Hierbij geeft hij veel aandacht aan structuur, biedt hij taalsteun en organiseert hij interactie, zelfs in grote groepen. Taalontwikkelen lesgeven is bijgevolg een manier om taalkrachtig onderwijs te realiseren. Het uitgangspunt van taalkrachtig onderwijs is gebaseerd op de visie van de Taalunie zoals omschreven in de visietekst ‘Iedereen taalcompetent’ (Vanhooren e.a. 2017) die opnieuw werd bevestigd in de visietekst ‘Taalcompetent in het hoger onderwijs’ (Vanhooren & Wulftange 2022). Beide visieteksten vertrekken vanuit het idee van taalcompetentie, het geheel van talige kennis, vaardigheden en attitudes. Het onderwijs van de 21ste eeuw zou zich moeten richten op “het in authentieke situaties doelgericht leren omgaan met (functionele) taal en daarvoor de nodige talige kennis, vaardigheden en attitudes ontwikkelen” (Vanhooren e.a. 2017: 13). De vier taaldomeinen – luisteren, spreken, lezen en schrijven – samen met taalbeschouwing, zijn daarbij belangrijk.

Om al het voorgaande te concretiseren, dient elke opleiding een taalactieplan te schrijven. Elementen zoals de taaltest, verantwoordelijkheden en taken, afspraken met betrekking tot taal (bijvoorbeeld evaluatie van taal) en doelen van de opleiding omtrent taal dienen hierin neergeschreven te worden op basis van voorgaande informatie.

3. Taalcompetent afstuderen, kan dat wel?

Dit kader is een eerste stap in een langer proces om tot duurzame verankering te komen van taalontwikkelingskansen voor al onze studenten tijdens hun opleiding in het hoger onderwijs. Echter is het belangrijkste doel dat wij voor ogen hebben het inzetten op een positieve talige grondhouding, zodanig dat studenten weerbaar zijn voor een steeds veranderende talige context in hun professionele en maatschappelijke leven. Door in te zetten op het belang van taal en in te zetten op de attitudevorming en reflectie over de huidige taalvaardigheid hopen we studenten te wapenen voor veranderingen op vlak van taal, zoals de opkomst van generatieve AI, maar eveneens voor talige veranderingen in het eigen vakgebied.

Referenties

- Backus, A. (2002). “Etniciteit als sociolinguïstische factor”. In: *Levende Talen Tijdschrift*, 3 (1), p. 3-10.
- Leuridan, M., D. Berckmoes, P. Bonne, J. Heeren, I. Mestdagh & J. Vrijders (2019). *Taalbeleid & taalondersteuning: wat werkt? Inspiratie en praktijkvoorbeelden uit het hoger onderwijs*. Tiel: Uitgeverij Lannoo.
- Van den Branden, K. & L. De Wachter (2019). ‘Inleiding: taalbeleid is nog steeds ‘hot’’. In: Forum Taalbeleid en Taalondersteuning Hoger Onderwijs (red.). *Taalbeleid en taalondersteuning: wat werkt? Inspiratie en praktijkvoorbeelden uit het hoger onderwijs*. Leuven: LannooCampus, p. 13-14.
- Van den Branden, K. (2015). *Onderwijs voor de 21ste eeuw. Een boek voor leerkrachten en ouders*. Leuven: Acco.
- Van den Branden, K. & M. Verhelst (2011). “Naar een volwaardig talenbeleid. Omgaan met meertaligheid in het Vlaamse onderwijs”. In: *Vonk*, 40 (4), p. 3-27.
- Vanhooren, S., C. Pereira & M. Bolhuis (2017). ‘Iedereen taalcompetent. Visie op de rol, de positie en de inhoud van het onderwijs Nederlands in de 21ste eeuw’. Den Haag: Nederlandse Taalunie.
- Vanhooren, S. & L. Wulfange (2022). ‘Taalcompetent in het hoger onderwijs: Kader voor een competentieversterkend aanbod aan hogescholen en universiteiten’. Den Haag: Nederlandse Taalunie.
- Van Hoyweghen, D., N. Bogaert, G. Cajot, F. Daems, A. De Moor, R. Jeurissen, A. Mottart, C. Steverlynck, J. Vandekerckhove, H. Van den Bossche & L. Verheyden (2010). *Naar taalkrachtige lerarenopleidingen: bouwstenen voor taalbeleid*. Antwerpen: Plantyn.